

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Les veus del temps

ANTOLOGIA

DELS MILLORS TEXTOS DE LA NOSTRA LITERATURA

volum

[DELS ORÍGENS I AL SEGLE D'OR]

Elaborades per:

Vicent Borràs, Josep A. Fluixà,
Àlan Greus, Francesc Machirant,
Vicent Nàcher i Enric Salom

ELS NOSTRES AUTORS

bromera

A. SOBRE EL CONTEXT HISTÒRIC I LITERARI

La introducció

1. Després d'haver llegit l'estudi introductori i amb l'ajuda, si et cal, del professor o de material suplementari (llibres de text, enciclopèdies, etc.) fes una graella que arreplegue els principals fets històrics i polítics i els literaris, tant dins les fronteres de la Corona d'Aragó com en la resta del món conegut, en el període estudiat en aquest volum.

Segle	Corona Catalanoaragonesa		Altres indrets	
	Fets històrics	Fets literaris	Fets històrics	Fets literaris

2. Una etapa important i decisiva de la nostra història és aquella en què València, junt amb altres territoris peninsulars, estigué poblada pels àrabs. L'empremta que deixaren i que encara es pot rastrejar és àmplia i d'índole diversa.

2.1. Elabora un llistat d'aquestes influències. Per exemple: el sistema de regadiu...

2.2. Apunta alguns topònims d'origen àrab que et siguin propers i esbrina'n el significat. Per exemple: Alzira (*L'illa*)...

2.3. Algunes de les característiques dialectals (normalment lèxiques) del valencià s'expliquen per la influència de

l'àrab, apunta'n alguna i posa-la en relació amb el català general. Per exemple:

Influència lèxica	Valencià: <i>dacsa</i>	Català general: <i>blat de moro</i>

3. El 9 d'octubre, la data simbòlica de l'entrada del rei Jaume I a València, els valencians celebrem, d'alguna manera, l'aniversari del nostre naixement com a poble.

3.1. Per què els valencians actuals encara la prenem com a referència?

3.2. Què son els Furs?

3.3. Fins a quin moment van tenir vigència? Per què deixaren de tenir-la?

3.4. Quins aspectes dels valencians d'aleshores són vigents entre els actuals?

4. Busca informació i explica quin episodi de la conquesta de l'antic regne de València recreen la majoria de festes de moros i cristians.

5. Com s'organitzava políticament el regne de València amb la resta de territoris de la Corona d'Aragó? Quins elements mantenien la unió?

6. Busca informació sobre la Cancelleria Reial

6.1. Què era?

6.2. Com funcionava?

6.3. Quines altres funcions desenvolupava?

6.4. Quina influència va tenir en el naixement del nostre prehumanisme?

7. Acoloreix en un mapa d'Europa els territoris que van pertànyer a la Corona d'Aragó durant el període d'expansió mediterrània.

8. Indica alguns testimonis del nostre pas per aquells territoris que encara podem comprovar hui, com per exemple la presència de la nostra llengua a la ciutat sarda de l'Alguer.

9. En la Introducció es fa referència a un episodi especialment important en la nostra història política, el Compromís de Casp. Amb l'ajuda del professorat de llengua o d'història busca'n més informació.

9.1. Explica en què va consistir aquell episodi.

9.2. On reposen les restes del pretendent Jaume d'Urgell?

9.3. Quines repercussions sociolingüístiques tingué l'entronització dels Trastàmara en la Corona?

9.4. Per què creus que Vicent Ferrer, juntament amb el seu germà Bonifaci, va jugar la carta en favor de Ferran d'Antequera?

10. Un altre episodi que va afavorir la castellanització de la nostra comunitat lingüística fou la unió dinàstica amb Castella.

10.1. Quines van ser les fites que més repercussions castellanitzadores van tenir en aquella unió?

10.2. A més de l'inici de la substitució lingüística de la nostra llengua pel castellà, el matrimoni entre Isabel de Cas-

tellà i Ferran d'Aragó va repercutir en altres aspectes sociolingüístics. Apunta'n els més importants.

11. El segle xv és considerat el Segle d'Or de la nostra literatura, amb una presència valenciana més que rellevant.

11.1. A què fou degut aquest protagonisme eminentment valencià?

11.2. En quins altres aspectes, a més del literari, es va notar que València vivia una època d'esplendor?

11.3. Fes un viatge (real o bé imaginari damunt un plànol de la ciutat), a la València actual, a la recerca de la València del xv.

11.3.1. Busca informació sobre els edificis més emblemàtics (per a què servien, qui els va construir, com, quan, etc.), com, per exemple, les torres de Serrans, el Palau de la Generalitat, el campanar de la Seu, les drassanes, la Llotja.

11.3.2. Imagina't un habitant d'aquella València i anota'n les teues impressions.

B. ELS AUTORS I ELS SEUS TEXTOS

Els antecedents

Poetes arabigovalencians

1. Al-Russafí i Ibn Al-Abbar ens parlen en sengles poemes de la ciutat de València a les pàgines 55 i 56. Com la caracteritzen? Quins adjectius i d'altres termes utilitzen per a descriure-la? Penses que la sentien com la seua terra, com la seua pàtria? Per què?

Els trobadors

2. Repassa a la introducció la part que fa referència a la poesia trobadoresca, i explica els motius pels quals hem de tenir en compte els trobadors (tot i que escrivien en occità).

3. En la introducció, en parlar de la poesia trobadoresca, l'autor afirma:

«Les primeres manifestacions literàries fetes en romanç pels nostres primers autors, però, no van ser en català sinó en la llengua d'oc o occitana i, per tant, en sentit estricte tampoc no pertanyen a la nostra història literària. També és veritat que sense conèixer la poesia trobadoresca no es podria entendre la producció poètica posterior, ja que aquesta tradició marcarà tota la producció poètica fins al segle XV.»

Justifica aquesta afirmació tot aportant arguments.

4. Segons la llegenda, el trobador Guillem de Cabestany va ser assassinat per un marit gelós dels amors entre la seua muller i el trobador. Tot seguit, i com a venjança va cuinar el cor del trobador i el va servir com a menjar a la seua dona. Llig *La llegenda del cor menjat* (pàgs. 67-68) i a continuació contesta les preguntes següents:

4.1. Com t'imagines els personatges d'aquesta història? Descriu-los.

4.2. Quin text estava esculpit sobre el monument? Inventa-te'l i redacta'l.

4.3. Coneixes alguna altra història que tracte el tema de la gelosia? Conta-la.

4.4. Què signifiquen les frases fetes *anar amb el cor en la mà* i *partir el cor a algú*? Escriu una oració amb cadascuna.

Els segles xiii i xiv

Ramon llull

1. Ja des dels temps dels grecs i dels romans es coneixia l'eficàcia retòrica de l'exemple. En l'edat mitjana, sobretot a partir del segle xiii, l'exemple és converteix en un important mitjà de comunicació de masses omnipresent en la predicació adreçada al poble. Era, per tant, un element retòric molt conegut i utilitzat que solia repetir o calcar sempre una estructura molt semblant.

1.1. Analitza qualsevol dels dos exemples lul·lians que apareixen a l'antologia i descriu-ne l'estructura.

1.2. Llig a continuació l'exemple que t'oferim, tret de l'obra de Don Juan Manuel *El Conde Lucanor*. Quina és la seua estructura? En què s'assembla i en què es diferencia amb l'exemple que has analitzat del *Llibre de les bèsties* de Ramon Llull?

El conde Lucanor (Ejemplo X)

De lo que aconteció a un hombre que, por pobreza y a falta de otra comida, comía altramuces.

Otro día hablaba el conde Lucanor con Patronio, su consejero, de esta manera:

–Patronio, bien agradezco a Dios que me ha hecho mayores mercedes de cuanto yo pudiera hacer en su servicio, y en todas las demás cosas entiendo que mi hacienda está bastante bien y con honra; pero algunas veces me sucede de estar tan angustiado por la pobreza especi-

almente, de modo que tanto quisiera la muerte como la vida, y os ruego que algún consuelo me deis para esto.

–Señor conde Lucanor –dijo Patronio–, para que os consoléis cuando tal cosa os acaeciera, sería muy bueno que supieseis lo que aconteció a dos hombres muy ricos que después fueron pobres.

El conde le rogó le dijese cómo fuera aquello.

–Señor conde –dijo Patronio–, de estos dos hombres, uno llegó a tan gran pobreza, que no le quedó en el mundo nada que pudiese comer; y por más que hizo por buscar algo que comer, no pudo conseguir sino una escudilla de altramuces; y acordándose de cuán rico había sido, y que ahora con hambre y llegado a menos comía altramuces, que son tan amargos y de tan mal sabor, comenzó a llorar mucho; pero con la gran hambre comenzó a comerlos, y comiéndolos estaba llorando, y echaba las cáscaras detrás de sí; estando él en este pesar y en esta aflicción, sintió que otro hombre estaba tras él, y volvió la cabeza, y vio a un hombre al lado suyo que estaba comiendo las cáscaras que él desechaba, y era aquel del que más arriba os hablé.

Cuando vio a aquél que comía las cáscaras de los altramuces, le dijo que por qué hacía aquello; el otro le dijo que supiera que había sido mucho más rico que él y que ahora había llegado a tan gran pobreza y a tan gran hambre, que se daba por contento cuando hallaba aquellas cortezas que él dejaba.

Cuando esto vio el que comía altramuces, consolóse, pues entendía que otro había más pobre que él y que tenía menos razón para serlo; y con este consuelo se alentó y Dios le ayudó, y buscó la manera de salir de aquella pobreza, y salió de ella y fue muy bienandante.

Y vos, señor conde, debéis saber que el mundo es tal, y aunque Dios Nuestro Señor tiene por bien que así sea, que ningún hombre tenga cumplidamente todas las cosas; que en todo lo demás Dios os hace merced y estáis con bien y con honra, si alguna vez os faltasen dineros y estuviésetis en algún apuro, no desmayéis por ello, y tened por cierto que otros más honrados y más ricos que vos están asimismo angustiados, y se darían por satisfechos si pudiesen dar a sus gentes, y les diesen, aun mucho menos de cuanto vos dais a los vuestros.

Al conde le agradó mucho este consejo que Patronio le dio, y se esforzó y ayudóse él y Dios le ayudó, y salió muy bien de aquel aprieto en que estaba.

Y entendiendo don Juan que este ejemplo era muy bueno, hízolo poner en este libro, e hizo estos versos que dicen así:

Por pobreza nunca desmayéis,
pues otros más pobres que vos hallaréis.

Don Juan Manuel

El conde Lucanor

Ed. Castalia, col. «Odres nuevos».

Les Cròniques

2. Localitza a l'antologia el fragment en què el rei Jaume I entra a la ciutat de València. Enumera quines són les accions que realitza. Quin tracte reben els vençuts per part del rei?

3. A *El Cantar del mio Cid* València també és conquerida per les tropes castellanés comandades pel Cid Campeador.

Localitza al Cantar II el fragment en què s'explica aquest episodi. S'assembla al fragment que has llegit de la *Crònica de Jaume I*? Compara el tracte que reben els vençuts per part de Jaume I i per part del Cid.

4. També al *Tirant lo Blanc* apareix una referència a la ciutat de València al capítol CCCXXX (pàgs. 183 i 184 de *Les veus del temps, vol. I*). Com descriu les seues dones i els altres habitants? Parla positivament de la diversitat i la barreja de races? Per què? Com s'explica aquest fet al segle XV?

Llibres de cavalleria

5. Cita els elements meravellosos que apareixen al fragment de *Blandín de Cornualla*.

Literatura religiosa i moral

6. En la majoria de les cultures antigues la dona és tractada en molts casos de forma pejorativa, de manera que se la culpabilitza de gran part dels mals de la humanitat.

Aquest corrent de pensament, anomenat *misogínia*, es dóna també en totes les literatures medievals, inclosa la nostra. La imatge de la dona en la literatura d'aquesta època es mou entre dues concepcions oposades:

- a) Eva, la primera dona, culpable d'haver dut el mal al món, té relació amb la serp-dimoni, símbol de la temptació i del Mal.
- b) Maria, imatge de puresa i perfecció, és la salvadora de la humanitat i transmissora d'amor espiritual.

Llig el fragment següent de la Bíblia i contesta a les preguntes que es formulen a continuació.

Quan l'home i la dona van sentir els passos del Senyor-Déu, que es passejava pel jardí a l'aire fresc de la vesprada, es van amagar entremig dels arbres del jardí perquè el Senyor-Déu no els veiera.

Però el Senyor-Déu cridà l'home i li va dir:

–On estàs?

Ell li va respondre:

–He sentit que et passejaves pel jardí i, com que vaig nu, he tingut por i m'he amagat.

El Senyor-Déu li replicà:

–Qui t'ha fet saber que anaves nu? És que has menjat del fruit de l'arbre que jo t'havia prohibit?

L'home va respondre:

–La dona que has posat al meu costat m'ha oferit el fruit de l'arbre i n'he menjat.

Llavors el Senyor-Déu va dir a la dona:

–Per què ho has fet, això?

Ella va respondre:

–La serp m'ha enganyat i n'he menjat.

El Senyor-Déu va dir a la serp:

–Ja que has fet això, seràs la més maleïda de totes les bèsties i de tots els animals feréstecs. T'arrossegaràs damunt el ventre i menjaràs pols tota la vida. Posaré enemistat entre tu i la dona, entre el teu llinatge i el seu. Ell t'atacarà al cap i tu l'atacaràs al taló.

Després digué a la dona:

–Et farà patir les grans fatigues de l'embaràs i donaràs a llum enmig de dolors. Desitjaràs el teu home, i ell et voldrà dominar.

Després va dir a l'home:

–Ja que t'has escoltat la teua dona i has menjat el fruit de l'arbre que jo t'havia prohibit, la terra serà maleïda per culpa teua: tota la vida passaràs fatigues per traure'n l'aliment. La terra et produirà cards i espines, i t'hauràs d'alimentar d'allò que donen els camps.

Et guanyaràs el pa amb la suor del teu front fins que tornes a la terra d'on va ser tret: perquè ets pols, i a la pols tornaràs.

L'home va donar a la seua dona el nom d'Eva, perquè ella ha estat la mare de tots els qui viuen.

Gènesi 3, 8-21

6.1. Quin acte realitza la dona que la fa culpable de dur el mal al món?

6.2. Quin càstig li imposa Déu?

7. Busca algun fragment misogin als textos d'Eiximenis, Bernat Metge i Jaume Roig. Quins defectes o característiques negatives atribueix a les dones?

8. Com ens descriu l'infern sant Vicent Ferrer al text de la pàgina 118? Quins elements té en comú la descripció que en fa sant Vicent amb la de Dante del text que transcrivim a continuació?

Oh, com em va semblar gran meravella
quan tres cares al cap compte que té!
Una davant, i d'un rogent tota ella;

les altres dues veia al punt mitger
de cada espatla, i on la cresta arranca
lligaven amb la que he pintat primer.

I la dreta em semblà entre groga i blanca;
i era l'esquerra d'aquell to de pell
dels qui a la vall del Nil la vida tanca.

Com convenia a tan enorme ocell,
de sis ales jo el veia acompanyat
més amples que cap vela de vaixell.

Sense plomes, com les del ratpenat
eren de forma; i les esbatanava,
i tres vents feia moure d'un plegat,

amb els quals el Cocit tot es gelava.
Treia el plor de sis ulls, i en tres pendants
de mentó, sanguejant queia la bava.

En cada boca, i estrenyent les dents,
un pecador trinxava, i la tortura
donava, així, d'un colp, a tres sofrents.

Al de davant li eren cosa dura,
més que els queixals, les ungles, que a l'esquena
li feien una crostra de malura.

Dante Alighieri
La Divina Comèdia

L'Humanisme: Metge i Canals

9. Llig el capítol «L'aparició del rei En Joan d'Aragó» de l'obra *Lo Somni*, de Bernat Metge (pàgs. 121 i següents) i respon les preguntes que tens a continuació:

9.1. Quins són els dos interlocutors del debat?

9.2. Quin és el tema?

9.3. Especifica quines són les postures o arguments que sosté cada contendent.

10. Ara llig, de la mateixa obra, el capítol «Sobre la naturalesa perversa de les dones» (pàg. 123 i següents), on hi ha un parlament de Tirèsies, un dels personatges del llibre:

a) Fes un esquema-resum dels arguments que Tirèsies esgrimeix per provar la naturalesa perversa de les dones.

b) Informa't preguntant al professor/a o buscant en algun diccionari sobre la misogínia. Creus que el parlament de Tirèsies és misogin? Raona la resposta.

11. Per acabar amb Metge, llig el primer paràgraf del capítol «En defensa de les dones» (pàg. 126 i següents) i raona si, en el fons, hi ha una actitud de defensa de les dones o no.

12. Llig el fragment «Visió de la mort» de sant Vicent Ferrer (pàgs. 118-119) i el fragment «La Vall de Crist» de *l'Escala de contemplació* d'Antoni Canals (pàgs. 129-130):

12.1. De quins tipus de text es tracta?

12.2. Quin resulta més difícil de llegir? Per què? Què dificulta la lectura? Què facilita la lectura en el més senzill?

La lírica entre els trobadors i el Segle d'Or

13. A la introducció es comenta que els avanços que s'havien produït en la prosa al llarg del segle XIV, no tingueren la seua correspondència en el camp de la poesia, gènere aquest que continuà en la més pura tradició trobadoresca, no sols pel que fa a la forma, sinó també des d'un punt de mira temàtic.

Tenint en compte això, després de llegir el poema de Pere March, «Al punt que hom naix comença de morir...», contesta a les qüestions següents:

13.1. Defineix amb les teues paraules quina és la idea o visió de la mort que l'autor tracta de transmetre?

13.2. Consideres que aquesta visió correspon plenament als plantejaments medievals? Raona la teua resposta.

13.3. Com definiries la visió actual que la societat contemporània té de la vida i de la mort. És la vida, des del seu començament, una mort continuada?

14. Assenyala en els poemes amorosos d'Andreu Febrer i de Gilabert de Pròixita els tòpics més característics de l'amor cortès o trobadoresc.

15. Escribeu un poema en què descrigues també, amb els tòpics més repetits de la poesia trobadoresca, un desengany amorós: la gran pena que sofreixes, la crueltat de l'amada o de l'amat que no et fa cas i t'ignora, la lleialtat i persistència del teu amor, el desig de la mort com a recurs alliberador, etc.

El segle xv: el segle d'or

Jordi de Sant Jordi

1. Analitza l'estructura del poema «Estramps» de Jordi de Sant Jordi: nombre d'estrofes, nombre de versos en cada una de les estrofes, nombre de síl·labes en cada un dels versos, etc. Digues, finalment, quin nom reben aquest tipus de composicions poètiques tan habituals en la nostra poesia clàssica.

2. «Estramps» és un poema amorós. Tenint en compte això:

2.1. Resumeix en poques paraules el tema i el contingut exposat en el poema.

2.2. Assenyala, fent-ne una relació escrita, aquelles imatges, idees o expressions que més t'hagen agradat del poema.

2.3. Creus que la força de l'amor és tan gran com la que ha descrit Jordi de Sant Jordi en aquest poema? A tu t'agradaria enamorar-te així? Voldries que algú et volguera d'aquesta manera tan bella i arravatada alhora? Fes una redacció amb el que penses.

3. Llig atentament el poema «Presoner» en les dues modalitats que hi ha al llibre, l'original i la versió actualitzada. A continuació:

3.1. Fes-ne un comentari de text amb la descripció detallada del contingut.

3.2. Destaca aquells aspectes que consideres autobiogràfics.

3.3. Consideres que la presència d'una anècdota real i històrica sofrida pel mateix poeta ens acostava aquest poema a la sensibilitat actual? Raona la resposta.

3.4. Fes una interpretació lliure i actualitzada d'aquest poema. Creus que en l'època actual les persones ens sentim també soles i desconcertades? Vivim aïllats enmig d'un desert metafòric que ens fa sentir perduts i sense esperança?

3.5. Busca la versió musicalitzada que ha fet d'aquest poema el cantant valencià Raimon i escolta-la amb el text original al davant.

3.6. Descriu quins sentiments i quines emocions t'ha suggerit la lectura i la posterior audició musicalitzada d'aquest poema de Jordi de Sant Jordi.

4. Recita en veu alta el poema «Cançó d'opòsits» i tracta de memoritzar-ne diversos fragments.

5. Seguint l'esquema utilitzat en «Cançó d'opòsits», amb una enumeració continuada d'idees i d'expressions contradictòries i oposades les unes a les altres, escriu una estrofa més que pugui incloure's dins del poema de Jordi de Sant Jordi.

Ausiàs March

6. Consulta en diversos manuals de literatura, enciclopèdies o bibliografia especialitzada, i amplia la informació que hi ha a la introducció referent a Ausiàs March: dades biogràfiques, classificació de la seua obra en blocs temàtics i en cicles, característiques de la seua poètica, repercussió i influència de la seua obra, etc. Fes-ne, amb tot, un esquema senzill per tal d'ordenar-te els continguts i de tenir sempre un instrument útil per a recordar i consultar en qualsevol moment les dades més importants sobre la vida i l'obra d'Ausiàs March.

7. Classifica els poemes d'Ausiàs March seleccionats en l'antologia *Les veus del temps. Vol. I* segons a quin bloc temàtic pertanyen, i segons siguen d'un cicle amorós o d'un altre.

8. Busca en els poemes d'Ausiàs March seleccionats distints versos i expressions que testimonien algunes de les característiques principals de la seua poesia exposades a la introducció.

Característiques	Cita literal amb referència al poema i al nombre del vers o dels versos en què es troba
-L'ús d'imatges i de comparacions	
-La sinceritat	
-El sentiment de ser un amador expert	
-La forta consciència de la seua individualitat	
-El sentiment d'amargor que li provoca el viure	

9. L'ús de sentències i el to doctrinal són presents en la major part dels poemes d'Ausiàs March segons es diu a la introducció. Busca'n cinc d'aquestes sentències o frases doctrinals que t'hagen agradat o impressionat i explica per què. Manifesta també si estàs d'acord amb el que diu Ausiàs March o si en discrepes.

10. Tria el poema d'Ausiàs March que vulgues entre els que es troben publicats a l'antologia i fes-ne un comentari de text complet, atenent, sobretot, el contingut i el significat del poema.

11. Proposa als teus companys i companyes una sessió per a intercanviar les vostres interpretacions respectives de les poesies d'Ausiàs March incloses a l'antologia.

12. Escolta la versió musicalitzada de Raimon del famós poema «Veles e vents» i tracta d'annotar quines sensacions i suggeriments et produeix l'audició.

13. Recita en veu alta el poema CV, anomenat «Cant espiritual» i tracta de memoritzar-ne diversos fragments per tal de proposar a un equip de companys i companyes la seua recitació dramatitzada davant la resta de la classe.

Tirant lo Blanc i Curial i Güelfa

14. Llig el capítol LXXIX («Lletra de batalla de Tirant») de *Tirant lo Blanc* i el capítol de *Curial i Güelfa* que porta per títol «Curial i el Sanglier demanen al rei que els concedisca batalla a tota ultrança» i respon les preguntes següents:

- a) Què vol dir «batalla a tota ultrança»?
- b) La lletra de batalla de Tirant és una resposta a una lletra de batalla anterior. De què l'acusa Kirieleison de Muntalbà?
- c) Quina diferència hi ha entre l'actitud del Sanglier i la de Curial en les jornades abans al combat que els enfrontarà?
- d) Què demana el Sanglier al rei exactament? Per què?
- e) Per què la gent que presencia l'escena de la suplicació al rei creu que al final és Curial qui se n'emportà l'honor?

15. Tant *Tirant lo Blanc* com *Curial i Güelfa* tenen una part situada a l'Àfrica i en totes dues obres hi ha enemics turcs. Per què creus que es produeixen aquestes coincidències?

16. Una de les característiques que se sol atribuir a les anomenades novel·les cavalleresques és que les històries es desenvolupen en geografies reals, conegudes, fins i tot pròximes. Fes una recopilació dels llocs reals que apareixen en els fragments antologats de *Curial i Güelfa* i *Tirant lo Blanc*.

<i>Tirant lo Blanc</i>	<i>Curial i Güelfa</i>

17. Compara el capítol «El desencantament de la donzella» del llibre de cavalleries *Blandín de Cornualla* (pàg. 91 i següents) amb el capítol LXVIII («El combat de Tirant contra un gos alà») de *Tirant lo Blanc* (pàg. 171 i següents).

- Amb quins animals han de lluitar els herois?
- Quins espais et resulten més versemblants, més creïbles? Per què?
- Com són les descripcions dels combats?

18. Compara el combat de Tirant contra Tomàs de Muntalbà (pàg. 174 i següents) amb el de Curial contra el capità dels turcs (pàg. 203 i següents):

- Enumera les armes que apareixen citades en els dos combats.
- Hi ha algun moment del combat en què el narrador veu Tirant derrotat? Quan? Com resol l'heroi la situació?

- c) Quina és la tàctica que utilitza Tirant per a derrotar el seu adversari? Té més de força sobrehumana o d'astúcia?
- d) Per què els turcs demanen a Curial el cos sense vida del seu capità, una vegada derrotat?

19. Llig el capítol CCCXXX de *Tirant lo Blanc* (pàgs. 183-184):

- a) Com descriu l'autor la ciutat de València i què en pre-diu, per al futur?
- b) Quines característiques atribueix a les dones que habiten la ciutat? Trobes que és una definició misògina o tot el contrari?
- c) Quines són les causes per les quals la ciutat «vindrà en gran decaïment»?

20. Llig el fragment de *Curial i Güelfa* titulat «Curial i Güelfa arriben a un monestir de monges» (pàgs. 197-199) i digues quin és el to que impregna el text, bo i tenint en compte l'espai on transcorre l'acció i els seus protagonistes.

21. Llig el fragment «Curial i el rei d'Aragó» (pàgs. 199-201):

- a) Per què el rei d'Aragó vol passar desapercebut?
- b) Quins són els indicis que fan advertir a Curial que es tracta del rei d'Aragó?

Jaume Roig i Isabel de Villena

22. Llig el fragment antologat de la primera part del llibre primer de l'Espill de Jaume Roig que porta per títol «De la fadrinea, amb sa mare» (pàg. 207 i següents):

- a) Fes un breu resum de com va ser la relació que el protagonista va mantenir amb sa mare.
- b) Consulta amb el professor/a i busca si aquesta relació té alguna semblança amb una obra de la literatura castellana del segle XVI.

23. Llig els textos que trobaràs tot seguit i després respon les preguntes. Els textos amb la lletra *a* corresponen a *Lo Somni* de Bernat Metge; els de la lletra *b* a l'*Espill* de Jaume Roig i els *c* al *Corbacho o Reprobación del amor mundano* d'Alfonso Martínez de Toledo, també conegut amb el sobrenom d'Arcipreste de Talavera:

Text 1a:

E per tal que mills ne puixen venir a la fi que desigen, aprenen d'estil·lar, de fer untaments, de conèixer herbes e saber llur virtut, e la propietat de les figures seques, del vermell de l'ou, del pa fresc de pura farina pastat, de les faves seques e de la llur aiga, de la sang e sagí de diverses animals, e de la llet de la somera. Llurs cambres e altres llocs secrets trobaràs plens de fornells, d'alambrics, d'ampolles, de capses e d'altres veixells peregrins, plens de les confeccions que ab gran estudi hauran aparellades a llur pintar, ab ajuda de molts. Car no hauran algun especial veí o hortolà que per elles no sia terriblement ocupat: alguns per fer argent sublimat, argentada, pomada lliriada e mil llavadures e untaments; altres per anar cavant e cercant rael e herbes salvatges que no em pens que jamai hages oït nomenar.

Text 1b:

Les averies / de sa persona / alguna stona / ella spiava;
/ mas més pastava / pasta de muda, / d'oli de ruda /
e de ginebre, / molla de muja; / ab unt de suja / e de
rovell, / ab cert vermell / tret d'escudelles, / morros e
celles / s'empeguntava. / Quan se n'untava / fàstic me
feia; / ab por se reia / de rompre el pint; / mestre de
tint, / de full urxella / no aparella / ni fa més tines. /
Ans de matines / ella's llevava / i's perfumava / fent-se
ben olre.

Text 1c:

Pero después de todo esto comiençan a entrar por los
ungüentos, anpolletas, potezillos, salseruelas donde
tyenen las aguas para afeytar, unas para estirar el
cuero, otras destiladas para relumbrar, tuétanos de ci-
ervo, de vaca e de carnero, e non son peores éstas que
diablos, que con las reñonadas de ciervo fazen dellas
xabón; destilan el agua por cáñamo crudo e ceniza de
sarmientos e la reñonada retida al fuego échanla en
ello quando faze muy rezio sol, meneándolo nueve
días al día una ora, fasta que se congela e se faze zabón
que dizen napolitano. Mezclan en ello almisque e al-
galia, clavo de girofre, remojados dos días en agua de
hazaar o flor de azahar con ello mesclado, para untar
las manos, que tornen blandas como seda. Aguas
tyenen destiladas para estilar el cuero de los pechos e
manos a las que se les fazen rugas.

Text 2a:

Què et diré de llur avarícia? Si ho començaré, dub-
ta'm que me'n puixa lleixar. Ultra los grans furts que
fan als marits e a lllurs fills pubills, e l'extorsió als

amadors que molt no els plaen, veges a quantes viltats se sotsmeten per créixer e aconseguir gran aixovar. No es poria trobar algun vell bavós, ab los ulls llagremosos, e encara que les mans e lo cap li tremolen, per vil, sutze e disformat que sia, que elles per marit rebujassen, solament que el vegem ric e opulent. E és-los vijares que sens falla dins un mes seran vídues; puis, si en poden haver fills, bé està, e si no, bé saben elles d'on n'hauran: no et temes que muiren sens hereus. E si per ventura no es poden emprenyar, fan semblant que sien parteres, e han fills suposats, per tal que, romanents viudes, puixen viure opulentment a messió dels pubills.

Text 2b:

Per un diner / molt regategen; / florins barregen / pel que volrien; / quant han darien / pel que no tenen. / Per no-res venen / lo necessari, / pel voluntari / poder comprar / e renovar / lo que bé'ls ve. / E saben bé / a tres vegades / que han mudades / forges a l'or, / minves e for / de obradures / e soldadures / l'han consumit. / E llur vestit / de fina llana, / seda pisana, / serà tot nou; / vendre'l les mou / un tall novell.

Text 2c:

Por quanto las mugeres que malas son, viciosas e desonestas o enfamadas, non puede ser dellas escripto nin dicho la meytad que dezir o escrevir se podría, e por quanto la verdad dezir non es pecado, mas virtud, por ende digo primeramente que las mugeres comúnmente por la mayor parte de avaricia son doctadas. E por esta rasón de avaricia muchas de las tales ynfinitos e diversos males cometen, que sy dineros, joyas preciosas e

otros arreos yntervengan o dados les sean, es dubda que a la más fuerte non derruequen, e toda maldad espera que cometrá la avariciosa muger con defrenado apetito de ayer, asy grande como de estado pequeño.

Text 3a:

Oh, quantes infanten abans de llur temps, tements que no venguen a vergonya! Si l'arbre qui llurs malvestats cobra, sabia parlar, ell diria qui l'ha despullat: Quants te penses que sien los parts qui a mal llur grat són venguts a bé, e elles los giten a la fortuna? Los hospitals ho saben, e los boscatges, e los rius, e los pous on molts infants són gitats, e los peis, ocells e bèsties feres qui devorats los han.

Text 3b:

Si són prenyades / e ve a llum, / és llur costum / a tres o quatre / fer-los debate / ab daus rifant / o sorts gitant / «pare qual és»; / mas les de més / mai no parixen, / ans se'n desixen / polidament; / sabidament / la llent s'exuuen.

Text 3c:

Que sy donzella es, perdida la virginidad, quando deve casar, vía buscar locuras para faser lo que nunca pudo nin puede ser: de corrupta fazer virgin. Donde se fassen muchos males; e aun de aquí se siguen a las veses faser fechizos porque non pueda su marido aver cópula carnal con ella. E sy por ventura se enpreña la tal donzella del tal loco amator, vía buscar con qué lance la criatura muerta.

- a) Busca les semblances entre els textos 1a, 1b i 1c.
- b) Busca les semblances entre els textos 2a, 2b i 2c.

- c) Busca les semblances entre els textos 3a, 3b i 3c.
- d) Informa't sobre les dates de redacció dels tres llibres i debateu si les semblances són degudes a coincidències o creieu que hi ha alguna cosa més. El professor/a us pot ajudar parlant-vos sobre el concepte d'originalitat a l'edat mitjana.
- e) Creus que tots aquests textos podrien ser considerats misògins? Raona la resposta.

24. Llig el capítol CXVII del *Vita Christi* d'Isabel de Villena (pàg. 239 i següents). Després, busca informació sobre el personatge bíblic de Maria Magdalena i compara la visió que en dona Sor Isabel i la que es coneix per les referències de la Bíblia.

Joan Roís de Corella

25. Tot seguit tens algunes de les principals característiques de la literatura de Joan Roís de Corella. Llig els fragments antologats de l'autor i indica en quins d'aquests podem trobar-les:

- Humanisme (sintaxi llatinitzant)
-
- Humanisme (al·lusions mitològiques)
-
- Frustració amorosa i desengany
-
- Vivència dolorosa de l'amor i desig de morir
-

26. Torna a llegir l'últim paràgraf de *La Tragèdia de Caldesa*:

- a) Quin creus que és el seu significat?
b) És l'actitud que s'adiu amb la mentalitat d'un home medieval? Per què?

Poesia satírica valenciana

27. Llig aquest fragment de *Lo Somni de Joan Joan* de Jaume Gassull, el fragment de *Lo Somni* de Bernat Metge de la pàgina 125 de l'antologia (el que comença «Què et diré de llur avarícia?») i el fragment de l'*Espill* de Jaume Roig de la pàgina 233 («De cent novelles...»). Després, respon les preguntes que hi ha a continuació:

Ab un extrem desig de mort,
jo esperava
a l'advocat, que em par tardava
molt en venir.
I en l'entretant, jo sentí dir:
–Digau, senyora,
i vós, que sou gran oradora
i gran legista,
que al·legau tant lo *Salmista*
i lo *Tirant*;
perquè esta i jo estam altercant,
digau-nos: com
lo déu d'Amor ha nom de nom?–
–Diga-us-ho ella,
que del senyor mossén Corella
llig los més dies
totes les sues poesies.–
–Doncs, ha nom Gido.–

–No tant, mal seny, sinó Cupido.–
–Ai!, per ma fe,
saber llegir és molt gran bé
sols per açò;
tan ignorant me trobe jo
en totes res,
i ho só molt més quan més va; mes
jo n'apendré.–

- a) Quins autors o obres cita Jaume Gassull? I Bernat Metge? I Jaume Roig?
- b) Amb quina intenció creus que els citen? Critiquen o lloen les dones? Per què?

28. Llig el poema anònim següent, que porta per títol «Col·loqui de dames».

Consuma's lo vell, que viu trista vida,
en qui ja no es tenen les lleis ni los furs;
consuma's lo jove, mas té més discurs,¹
i a tot sens vergonya lo temps lo convida.
Los vells i los jóvens d'açò difereixen:
que el jove comença, i el vell ja feneix;²
i encara que el vell fenir se coneix,
no vol que ho coneguen aquells que ho coneixen,

ans³ pensa, fabrica, regira i escarba,
per fer ab què es faça per jove tenir,
i oblida's lo gest, que no el pot cobrir,

1. *té més discurs*: 'té més temps per davant'.

2. *feneix*: 'acaba, mor'.

3. *ans*: 'sinó que'.

les dies, les rues,⁴ les celles ni barba.
Per dir que és potent, dels anys que té lleva,
i tostemps les dones lo senten de nas,⁵
perquè totes saben que té ab lo vas
per cent i un any fermada ja treva.⁶

Lo vell és feixuc i vellament usa;⁷
lo jove és modern en tot i per tot.
Al vell, quan pantaix,⁸ li veda lo mot;⁹
lo jove, llavors, rebat més l'enclusa.¹⁰
Los vells en los claus jamés fan cabotes;¹¹
los jóvens les fan ab tant de profit,
que, estant llavorant, majorment de nit,
los colps de martell se senten de Cotes.¹²

Al vell, per lo títol que porta de pare,
la jove, pensant en Llot,¹³ no el vol bé,

4. *rues*: 'arrugues'

5. *lo senten de nas*: 's'ho oloren, sospiten'

6. *té ab lo vas fermada ja treva*: 'té ja acord fet amb la sepultura'.

7. *vellament usa*: 'actua a la manera dels vells'.

8. *quan pantaix*: 'quan alena fatigosament' (s'entén en el moment de l'acte sexual).

9. *li veda lo mot*: 'es veu privat de dir cap paraula'.

10. *rebat més l'enclusa*: 'pica més l'enclusa' (L'enclusa és la peça de ferro sobre la qual treballen els ferrers. S'hi fa al·lusió, doncs, al vigor sexual dels joves.)

11. *jamés fan cabotes*: nova al·lusió sexual, en aquest cas a la falta de vigor dels ancians.

12. *Cotes*: municipi de la Ribera Alta del Xúquer.

13. *Llot*: Lot. Personatge bíblic, nebot d'Abraham. L'únic que, amb la destrucció de Sodoma, fou salvat amb la seua família. La dona fou convertida en estàtua de sal. Les filles l'emborratxaren perquè les poguera fecundar i preservar, així, el llinatge.

puix ja no permet tal cas nostra fe:
que ensems d'aquell sia muller, filla i mare.
Ni dic io, per ço, que moltes no es troben
muntar en naus velles, batent los esculls,
mas dic que em tapeu ab una los ulls
no essent del nombre d'aquelles que els roben.¹⁴

Son propi semblant cascun semblant cerca,
on viu e conserva son ésser, content:
la conformitat desalt¹⁵ no consent,
ni mai ab lo goig dolor vem alterca.¹⁶
I així, pel contrari, no poden ni solen
soldar los contraris, tement lo verí:
açò deu pensar cascun vell en si,
pensant que les jóvens per ço ja no els volen.

Així com algú, vent una fantasma,
de por se li torba lo seny i el cervell,
així hui la jove, com mira lo vell,
tan fort se regira, que tota s'espasma;
i ve de la por que porten les coses
d'aquell altre món d'on no en torna cap:
quan miren lo vell que té blanc lo cap,
no volen posar-se, vivint, davall lloses.

Lo jove pot dir que és hui nova esca;
i el vell és la vella, que tot és cremat,

14. *mas dic que em tapeu amb una los ulls / no essent del nombre d'aquelles que els roben*: 'mostreu-me'n una que s'ajunte amb un vell i no ho faça per robar-li els diners'.

15. *desalt*: 'disgust'.

16. *alterca*: 'discussió forta'.

per on no hi pot pendre la purna del grat,¹⁷
trobant que és ja fora la mel de la bresca:
sols resta la cera en ell, així molla,
que no pot servir a res en lo món;
les forces d'aquell en tal estat són,
que no van per forca, mas de bona volla.¹⁸

De l'acte d'amor seguint la milícia,
los jóvens són aptes les armes portar,
que, en lo primer toc, dient "Cavalcar!",
són tots a cavall, ardots, sens pigrícia.¹⁹
Aprés, si lo cas en tal cas los força
que deguen entrar en un castell fort,
caminen deu llegües sens tembre la mort,
i, armats ab poder, escalen tal força.

- a) Quin és el tema del text?
- b) En quin to està escrit?
- c) Què s'argumenta contra la capacitat amatòria dels vells?
- d) I en favor de la dels joves?
- e) Enumera algunes de les figures retòriques que utilitza l'autor amb una clara intenció sexual.
- f) Compara l'última cobla amb el fragment antologat de *Tirant lo Blanc* de la pàgina 188 i següents, «Tirant venç una dolça batalla i per força d'armes entra al castell». Quines semblances hi trobes?

17. *no hi pot pendre la purna del grat*: 'no hi pot prendre l'espurna del plaer sexual'.

18. *de bona volla*: 'de bona voluntat, de grat'.

19. *pigrícia*: 'peresa'.

C. PROPOSTES COMPLEMENTÀRIES I DE CREACIÓ

1. Proposa als teus companys i companyes, amb l'ajuda del vostre professor o professora, la selecció d'aquells textos que més us hagen agradat de l'antologia *Les veus del temps, Vol. I* per tal d'elaborar i planificar un muntatge teatral amb recitació de poemes, lectura de fragments narratius i històrics, audició de música adient a l'època i el sentit dels diversos escrits, etc.

2. Organitza amb els teus companys i companyes una audició amb cançons de Raimon i d'altres cantautors que hagen musicat poemes dels nostres poetes medievals i del Segle d'Or. Tot seguit, comenteu les diferents adaptacions i expresseu la vostra opinió sobre l'adequació de la música i el ritme al contingut de cada un dels textos musicats.

3. Molts poetes actuals, en les seues composicions, han utilitzat expressions i recursos estilístics manllevats dels poetes clàssics, sobretot d'Ausiàs March. Fixa't, per exemple, en el text següent de Bernat Artola, un poeta valencià dels anys trenta del segle **XX**:

Elegia iv

Jo sóc aquell adelerat garbí
qui brama i bat dins de l'esquerpa timba
car si quan parle mon dolor no minva
si deixe de parlar no fuig de mi.

Assoles vaig per la foscó que em porta
la llum d'atzur i adoloridament
veig passar revolant damunt del vent
l'estol de fulles d'alzina morta.

Fulles de fel, maragda de l'amor,
fermes s'enclaven en lo fat contrari;
fulles de sang enramen lo calvari
quan bat l'alé de la cruel tardor.

Frésteç garbí lo meu desig combat
dins lo barranc amb tremolins de febra
i en l'aspra timba plena de tenebra
la pau tremola sobre un toll minvat.

Jo sóc aquell trist vianant perdut
que vol cercar en lo barranc dolçura
i adolorit de sols trobar paüra
esguarda la claror d'on fou vingut...

3.1. Subratlla aquelles expressions del poema anterior que et recorden l'estil ausiasmarquià.

3.2. Busca altres poemes de poetes posteriors a Ausiàs March en què es note la seua influència.

3.3. Escriu un poema, o almenys una estrofa, amb un estil semblant al d'Ausiàs March o al de qualsevol altre poeta clàssic de la nostra literatura.

4. Busca en algun videoclub alguna de les nombroses pel·lícules que hi ha basades en històries medievals de cavallers i de reis que lluiten per conquerir noves terres i expandir els seus regnes, i, a continuació, proposa'n als companys la projecció col·lectiva. Tot seguit:

4.1. Comenteu aquells aspectes de la pel·lícula que més interessants us han resultat i que us ajuden a tenir una idea realista de l'època.

4.2. Comenteu també aquells aspectes que considereu que no s'adeqüen massa a la realitat històrica.

4.3. Compareu allò que heu vist a la pel·lícula amb el que heu llegit en els textos de les Cròniques i en els dels llibres de cavalleries. En quines coses s'assemblen i en quines es diferencien.

4.4. Creieu que amb els arguments del llibre *Tirant lo Blanch* i *Curial e Güelfa* es podrien fer uns bons guions cinematogràfics? Expliqueu per què.

5. Escriu un conte o narració d'aventura ambientat en l'època medieval a partir dels tòpics i dels arguments dels llibres de cavalleries.

6. Escriu, amb la col·laboració d'un company o companya un poema satíric en forma dialogada, fent veure que els personatges que hi intervenen mantenen una discussió entre ells sobre un tema determinat.